

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ
Ш.Ш.УӘЛИХАНОВ АТЫНДАҒЫ ТАРИХ
ЖӘНЕ ЭТНОЛОГИЯ ИНСТИТУТЫ

«EDU.E-HISTORY.KZ» ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

№ 1(9) қаңтар-наурыз 2017
ISSN 2710-3994

EDU.E-HISTORY.KZ
**ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҒЫЛЫМИ
журнал**

2017, № 1(9)

EDU.E-HISTORY.KZ
электронный научный журнал

2017, № 1(9)

EDU.E-HISTORY.KZ
electronic scientific journal

2017, № 1(9)

Құрылтайшы:

Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті
Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты ШЖҚ РМК

Басредактор

Қабылдинов Зиябек Ермұханұлы

Редакциялық алқа:

Р. Абдуллаев (Өзбекстан), Н. Аблажей (Ресей), Б. Аяған, М. Әбусейітова, С. Әжіғали,
Н. Әлімбаев, Б. Байтанаев, Қ. Жұмағұлов, Ғ. Кенжебаев, Б. Көмеков,
Мансура-Хайдар (Үндістан), Р. Масов (Тәжікстан), Ә. Мұқтар, В. Плоских (Қырғызстан),
Ю. Петров (Ресей), О. Смағұлов, Сон Ен Хун (Оңтүстік Корея), Е. Сыдықов,
У. Фиерман (АҚШ), А. Чубарьян (Ресей)

Жауапты редактор:

З. Төлєнова

Редактор:

Р. Көбеев

Редакцияның мекен-жайы:

050100, Қазақстан Республикасы,

Алматы қ.,

Шевченко көшесі, 28,

Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты,

«Edu.e-history.kz»

электрондық ғылыми журналының редакциясы

Телефон: +7(727)272-47-59

E-mail: edu.history@bk.ru

Электрондық мекен-жай: <https://edu.e-history.kz/>

Ғылыми журнал Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрлігінің
Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінде 2014 ж. 29 қазанында тіркелген.
Тіркеу нөмірі № 14602-ИА. Жылына 4 рет жарияланады (электронды нұсқада).

Мақалаларды қайта бастырып жариялағанда, микрофильмге және басқа да көшірмелерге
түсіргенде міндетті түрде журналға сілтеме жасау қажет.

Учредитель и издатель:

РГП на ПХВ «Институт истории и этнологии им.Ч.Ч. Валиханова»
Комитета науки Министерства науки и высшего образования Республики Казахстан

Главный редактор

Кабульдинов Зиябек Ермуханович

Редакционная коллегия:

Р. Абдуллаев (Узбекистан), Н. Аблажей (Россия), Б. Аяган, М. Абусейтова, С. Ажигали,
Н. Алимбай, Б. Байтанаев, К. Жумагулов, Г. Кенжебаев, Б. Комеков,
Мансура-Хайдар (Индия), Р. Масов (Таджикистан), А. Муктар, В. Плоских (Кыргызстан),
Ю. Петров (Россия), О. Смагулов, Сон Ён Хун (Южная Корея), Е. Сыдыков,
У. Фиерман (США), А. Чубарьян (Россия)

Ответственный редактор:

З. Толенова

Редактор:

Р. Кубеев

Адрес редакции:

050010, Республика Казахстан,

г. Алматы,

ул. Шевченко, 28.

Институт истории и этнологии имени Ч.Ч. Валиханова,
«Edu.e-history.kz»

Редакция электронного научного журнала

Телефон: +7(727)272-47-59

E-mail: edu.history@bk.ru

Сайт журнала: <https://edu.e-history.kz/>

Научный журнал зарегистрирован в Комитете связи, информатизации и информации
Министерства по инвестициям и развитию Республики Казахстан, свидетельство о регистрации:
№ 14602-ИА от 29.10.2014 г. Публикуется 4 раза в год (в электронном формате).

При повторной публикации статей, съемке на микрофильмах и других копиях необходимо
обязательно ссылаться на журнал.

Founder and publisher:

RSE on REM "Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology"
of the Committee of Science of the Ministry of Science and Higher Education of the Republic of
Kazakhstan

Editor-in-chief:

Kabuldinov Ziabek Ermukhanovich

Editorial board:

R. Abdullaev (Uzbekistan), N. Ablazhey (Russia), B. Ayagan, M. Abuseyitova, S. Azhigali,
N. Alimbai, B. Baitanaev, K. Zhumagulov, G. Kenzhebaev, B. Komekov,
Mansura-Khaidar (India), R. Masov (Tajikistan), A. Muktar, V. Ploskikh (Kyrgyzstan),
Y. Petrov (Russia), O. Smagulov, Song Yong Hoon (South Korea), E. Sydykov,
W. Fierman (USA), A. Chubaryan (Russia)

Executive editor:

Z. Tolenova

Editor:

R. Kobeev

Editorial address:

050010, Republic of Kazakhstan,
Almaty,
28 Shevchenko Str.
Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology,
«Edu.e-history.kz»
Editorial electronic scientific journal
Phone: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59
E-mail: edu.history@bk.ru
Journal website: <https://edu.e-history.kz/>

The scientific journal is registered at the Committee for Communications, Informatization and
Information of the Ministry for Investments and Development of the Republic of Kazakhstan, r
egistration certificate:

No. 14602-IIA dated October 29, 2014. The journal is published 4 times a year (in electronic
format).

When re-publishing articles, shooting on microfilm and other copies, it is necessary to refer to the
journal.

ҒТАХР / МРНТИ / IRSTI 03.20.
 ӘОЖ / УДК / UDK (5-012)

ҚХР-ДЫҢ СОЛТҮСТІК-БАТЫС ШЕКАРА ӨңІРІНІҢ ГЕОГРАФИЯЛЫҚ, ЭТНИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІНЕ ТАЛДАУ

Мадиев Д.А.

Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті, Шығыстану факультеті қытайтану кафедрасы,
 «6D020900-Шығыстану» мамандығының 1 курс докторанты

E-mail: daniyarmadiev@mail.ru

Аңдатпа. Мақалада ҚХР-дың шекара-шептері қарастырылып, солтүстік-батыс шекара өңірінің географиялық ерекшеліктері мен этникалық әлеуметтік құрылымдарына талдау жасалады, ҚКП-ның шекара аймағындағы ұлттар шоғырлы қоныстанған өңірлерге қолданған автономиялық құрылымы мен әлеуметтік экономикалық саясатының нәтижелеріне сараптама жасалады. Сонымен қатар, XX ғасырдың 50-60 жылдардағы ҚКП Орталық комитеті мен Шыңжаң үкіметінің ұстанған саясаты мен қабылдаған бағдарламаларының іске асырылуының нақты нәтижелеріне, Шыңжаң өндірістік-құрылыс корпусының шекара өңірін дамытудағы орны мен рөліне талдау жасалады.

Түйін сөздер: Қытай Халық Республикасы, солтүстік-батыс шекара өңірі, ұлттар құрамы, әлеуметтік реформа, Шыңжаң өндіріс-құрылыс корпусы.

АНАЛИЗ ГЕОГРАФИЧЕСКИХ, ЭТНИЧЕСКИХ И СОЦИАЛЬНЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ СЕВЕРО-ЗАПАДНОГО ПРИГРАНИЧНОГО РАЙОНА КНР

Мадиев Д.А.

Казахский национальный университет им. Аль-Фараби, факультет востоковедения кафедра китаеведения, докторант 1 курса специальности «6D020900-Востоковедение»

E-mail: daniyarmadiev@mail.ru

Аннотация. В статье рассматриваются исторические события в Синьцзяне в первые годы образования КНР, предпосылки создания национальных автономных регионов, географическое состояние, этнический состав и социальные особенности северо-западного приграничного района. Анализируется политика и принятые программы ЦК КПК и правительства в 50-60 годах XX века, а также их осуществления в приграничных районах и достигнутые результаты. Дается оценка деятельности Синьцзянского производственно-строительного корпуса в развитии региона.

Ключевые слова: Китайская Народная Республика, северо-западный приграничный район, национальный состав, социальная реформа, Синьцзянский производственно-строительный корпус.

ANALYSIS OF GEOGRAPHICAL, ETHNIC AND SOCIAL FEATURES OF NORTH-WEST BORDER REGION OF CHINA

Madiev D.A.

Al-Farabi Kazakh National University, Department of Chinese Studies, Faculty of Oriental Studies, 1st year doctoral student of the specialty "6d020900-Oriental Studies"

E-mail: daniyarmadiev@mail.ru

Abstract. The article deals with historical events in Xinjiang in the early years of the PRC, the premise of creating national autonomous regions, the geographical condition, ethnic structure and social characteristics of the northwestern border area. Analyze policies and programs adopted by the PRC Central Committee and the government in the 50-60 years of the twentieth century, as well as their implementation in the border areas and the results achieved. The evaluation of the activities of Xinjiang Production and Construction Corps in the development of the region.

Keywords: Peoples Republic of China, the north-western border region, national composition, social reform, Xinjiang Production and Construction Corps.

Қытай Халық Республикасы--Азия құрылығының шығысында, Тынық мұхитының батыс жағалауында орналасқан алып мемлекет. Құрылықтағы жер көлемі 9,6 млн км² алып жатыр. Жер көлемі жағынан әлемде Ресей мен Канададан кейін үшінші орында тұр. Құрылықтағы шекарасы 22800 км-ге созылып жатыр. Шығысында Корей Халық Демократиялық Республикасымен, солтүстігінде Моңғолиямен, солтүстік-шығысында Ресеймен, солтүстік-батысында Қазақстан, Қырғызстан, Тәжікстан Республикаларымен, батыс және оңтүстік-батыста Ауғанстан, Пәкістан, Индия, Непал, Бутан елдерімен, оңтүстігінде Мьянма, Лаос, Вьетнам елдерімен шектеседі. Шығыс және оңтүстік-шығысында Корей Республикасымен, Жапон, Филиппин, Бруней, Малайзия, Индонезиямен теңіз арқылы шектеседі.

Қытайдың шығыс теңіз жағалауында солтүстіктен оңтүстікке қарай бірқатар ірі портты қалалар орналасқан, олар Далянь, Тяньцзинь, Циндао, Шанхай, Гуанчжоу және тағы басқалар. Бұл қалалардың ішінде Шанхай қаласы дамыған өнеркәсібімен, сауда-саттық, банк ісі, теңіз тасымалы салаларында азиялық және әлемдік мегаполис саналады [1]. Ал ҚХР-дың солтүстік-батыс өңірінде Шыңжаң Ұйғыр автономиялық ауданы орналасқан. Шыңжаң Ресей, Моңғол, Қазақстан, Қырғызстан, Тәжікстан, Ауғанстан, Пәкістан секілді елдермен шектеседі.

Тақырыпқа сәйкес қарастырылып отырған ҚХР-дың солтүстік-батыс шекара өңірі ШҰАА-ның солтүстік-батысында орналасқан Іле-Қазақ автономиялық облысының аумағы болып табылады. Ал Іле-Қазақ автономиялық облысы Қазақстанның Алматы, Шығыс Қазақстан облыстарымен, Ресейдің Алтай өлкесімен және Моңғолдың Баян-Өлгей аймағымен шектеседі. Автономиялы облыс аумағы Тянь-Шань тау жоталарымен екіге бөлініп жатыр, солтүстігінде Жоңғар ойпаты, Алтай тауларының етегінде Алтай және Тарбағатай округтері орын тепкен, ал солтүстік-батысында Іле округі орналасқан.

Шекара өңірінің географиялық ерекшеліктері күрделі, мұнда биік тау жоталары, орта биіктіктегі далалық аймақ, тіпті шөл және шөлейт жерлер де кездеседі. Жері негізінен құнарлы, мал шаруашылығына, егін шаруашылығына өте қолайлы. Траншекаралық екі ірі өзен-Іле және Ертіс өзендері осы өңірден бастау алады. Бұл өлке өзінің қалың ормандарымен, кең жайылымдарымен бүкіл қытайға танымал. Орман алқаптары облыс территориясының 67% алып жатыр. Қыс-жаз мезгілдеріндегі ауа-райының айырмашылығы да айтарлықтай алшақ, жаз айларындағы ауа температурасы +42°С дейін көтерілсе, қыс айларының ең суық кезеңдеріндегі

ауа температурасы -51°C дейін төмендейді.

Іле-Қазақ автономиялық облысы 1954 жылы құрылған, үш аймақтан тұрады, ең үлкені болып 9 ауданнан құралған Іле аймағы саналады, орталығы Құлжа қаласы, қытайша атауы Инин. Құлжа қаласы сонымен қатар автономиялық облыстың да бас қаласы болып саналады. Аймақтағы Қорғас, Моңғол-күре, Шапшал-сібе автономиялы аудандары Қазақстанмен шектеседі. Келесі аймақ Алтай округі, орталығы Алтай қаласы, аймаққа 8 аудан кіреді, оның ішінде 3 аудан-Көктоғай, Қаба, Жеменей аудандары тікелей Қазақстанның шығыс облыстарымен шектеседі. Батысында Шығыс Қазақстан облысымен, солтүстігінде Ресейдің Алтай Республикасымен, солтүстік-батыс және батысында Моңғолияның Баян-Өлгей (450 км) Қобда аймақтарымен шектеседі. Жер көлемі 117,8 км², 8 ұлттың өкілі тұрады. Соның ішінде қазақтар 50,5 %. Алтай аймағы жерінің көпшілігі Алтай тау жүйесінде және тау етегінде орналасқан. Алтай аймағында Алтай тауларынан Қара ертіс өзені және оның салалары Қанас өзені, Бұлғын өзендері бастау алады. Алтай аймағының жер бедері таулы келеді. Орман тоғайы мол (1,5 млн га). Климаты қатаң континентті. Табиғаты көркем, жер асты кен байлықтарына бай.

Тарбағатай аймағы батысында Алматы облысы және Шығыс Қазақстан облысымен, шығысында Алтай аймағымен шектеседі. Әкімшілік орталығы Шәуешек қаласы. Бүкіл Шәуешек қаласының ауданы 98 824 км² құрайды.

Іле Қазақ автономиялы облысы халқының этникалық құрамы да сан алуан. Мұнда Қытай Халық Республикасында ресми тіркелген 56 ұлттың 47-і қоныстанған. Халықтың жалпы саны әр түрлі деректерге сәйкес 3 млн 800 мыңнан 4 млн 200 мың адам аралығында (2000 жыл). Бұл Шыңжаң халқының 12% құрайды. Ең көп сандыларына хань, қазақ, ұйғыр, дүнген, қырғыз, тағы бірқатар ұлт өкілдері жатады. Жергілікті халықтың 45% хань ұлты, 25% қазақ ұлты, 16% ұйғырлар, 8% дүнген ұлтының өкілдері құрайды. Қытайдағы қандастардың ең көп сандысы осында тұрады.

Қытайдағы қазақтардың санының өсу қарқыны өте жоғары, ҚХР құрылған 1949 жылдары қазақ саны 443 мың адам шамасында болса, 1979 жылы 848 мыңға жеткен, 1990 жылдары 1млн 200 мыңға жетсе, қазіргі кезде 1млн 500 мыңнан астам деген болжау бар. Қазақтардың үлес салмағы білім беру, мәдениет, өнер, қаржы, сақтандыру, денсаулық сақтау, спорт және әлеуметтік қызмет көрсету саласында, сондай-ақ партиялық-мемлекеттік қызмет пен құқық қорғау органдарында басым. Таулы аймақтарда мал шаруашылығымен, жазықта егіншілікпен айналысатын қазақтардың саны жалпы халықтың жартысына жақын [2].

Іле-қазақ облысының аумағы қазақ халқының байырғы ата қонысы. 1755 жылы Цин империясы Жоңғар хандығын жойып, өз билігін орнатты. 1864 жылы 7 қазан күні Ресей патшалығы мен Цин патшалығы Шәуешек қаласында мемлекеттік шекараны белгілегенде, қазақтардың кейбір рулары өздерінің ата-бабасынан бері көшіп-қонып жүрген жерлерімен бірге Қытайдың Іле аймағы аумағында қалады [3, 12].

Қытай қоғамындағы түбегейлі өзгеріс ҚХР құрылғаннан кейін басталды. 1949 жылы 1 қазанда құрылған ҚХР, өзінің алғашқы қайта құруын 1949 жылы қыркүйек айында Бүкіл мемлекеттік Саяси Кеңес жиналысында қабылдаған «Бас бағдарламасы – 总纲» бойынша жүргізді. Конституциялық күші бар бұл бағдарламада: «Қытай Халық Республикасы жеріндегі барлық ұлттардың терезесі тең», «Әрбір аз санды ұлт тығыз қоныстанған өңірлерде ұлттық өңірлік автономия жүзеге асырылады» деп белгіленген. Бұл тұжырымдамалар Қытай Коммунистік партиясының аз санды ұлттарға қолданатын саясатының алғашқы заңдық негізі болып табылады.

1950 жылдан бастап Қытайдағы әлеуметтік құрылым жүйесінің қайта құрыла бастауына байланысты Қытайдағы аз санды ұлттардың, соның ішінде қазақтардың дәстүрлі қоғамдық құрылымдары да біртіндеп өзгерістерге ұшырады. Ол өзгерістер алғашқы кезде ауыл

шаруашылығы мен мал шаруашылығын кооперативтендіру және малшыларды отырықшыландыру бағдарламасы бойынша жүзеге асырылды.

ҚХР құрылған алғашқы жылдары ҚКП Орталық комитетінің тапсырмасы бойынша жергілікті жердегі ұлттық кадрларды дайындау жұмысы қолға алынды. Осындай талапқа сәйкес 1949 жылы желтоқсан айында Мао Цзе-дунның солтүстік-батыс аймаққа 3 жыл ішінде 10 мың жергілікті кадр дайындау туралы жарлығы шықты. Жарлықты іске асыру мақсатында 1950 жылдың сәуір айынан бастап ҚКП Орталық комитетінің Шыңжаңдағы бөлімшесіне және Шыңжаң халық үкіметінің әкімшілігіне кадр даярлайтын курстар жұмыс істей бастады. Нәтижесінде, Шыңжаң бөлімшесіне үш жыл ішінде 5345 адам, оның ішінде 4043 адам жергілікті ұлт өкілдерінен даярланса, әкімшілікке 6000-нан аса кадр даярланған [4,61].

Осы жылдар аралығында жұмысшы-шаруа жастары жоғары, орта арнаулы оқу орындары, және басқа да дайындық курстарынан өтті. 1952 жылдың аяғына қарай бүкіл Шыңжаң бойынша дайындықтан өткен кадрлардың жалпы саны 22700 адам болса, оның ішінде жергілікті ұлт өкілдірі 16700 адам болды [4,62].

1952 жылы қыркүйек айында Шыңжаңдағы аграрлық реформаның алғашқы кезеңі басталды. Реформа бірінші кезекте егін шаруашылығымен айналысатын өңірлерде жүргізілді. 1953 жылдың аяғына қарай реформа өз жемісін бере бастады. Аграрлық реформаның нәтижесінде ауыл-қыстақтарда сақталған феодалдық қатынастағы тәртіп жойылып, шаруалардың жер иемдену құқығы қалыптасты. «Жерді кім өндесе, егінді сол жинайды» деген принцип бойынша жер иелері мен бай шаруалардың иелігіндегі 7 млн 370 мың му жер, жері жоқ, немесе жері аз шаруаларға бөлініп берілді. Осындай шаралардың нәтижесінде, реформадан кейінгі жылдың өзінде егістік жерлердің көлемі көбейіп, алынған астықтың мөлшері 15%-ға артты [4,79].

Аграрлық реформаның екінші кезеңі мал шаруашылығымен айналысатын аймақтарда жалғасын тапты. Шыңжаңдағы 79 ауданның 22-де мал шаруашылығы халықтың басты күн көрісі болды, одан басқа 33 ауданда мал шаруашылығының үлес салмағы басым еді. ҚХР құрылған алғашқы жылдары мал шаруашылығындағы халық саны 600 мың адам болып, Шыңжаң халқының 13% құрады. 1949 жылы олардың қолында ірілі-ұсақты 10 млн бас мал болды.

Шыңжаңның мал шаруашылығы негізінен солтүстік-батыс шекара өңіріндегі таулы аймақтарда, және оған іргелес жатқан далалы өңірде дамыған. Шыңжаңдағы малшылардың өміріндегі қиыншылықтарды біртіндеп шешу үшін, олардан алынатын салықты жеңілдету саясаты қолданылды, еркін сауда-саттыққа жол ашты. 1952 жылдан бастап үкімет мал шаруашылығымен айналысатын аймақ тұрғындарына жыл сайын көмек қаржы бере бастады. Үкімет тарапынан аймақ халқының әлеуметтік-экономикалық жағдайын жақсартуға бағытталған іс-шаралар өз нәтижесін жылдам көретті. 1953 жылдың соңында мал басы 980 мыңға көбейіп, 7.7%-ға артты [4,83-87].

1953 жылы ҚКП Орталық комитетінің ел экономикасын қалпына келтіру және дамыту саясатын іске асыру бағдарламасына сәйкес, Бірінші бесжылдық жоспар жарияланды. Жоспарлы экономика жүйесі Шыңжаңда да кеңінен іске асырыла бастайды. Алғашқы бесжылдықтың басты мақсаты-жергілікті халықтың хал-ауқатын жақсарту, тұралап қалған халық шаруашылығын қалпына келтіріп дамыту, жаңа өндіріс орындарын ашу арқылы өңірде өндірістік өнімдер шығару ісін жолға қою болатын. Яғни, 1957 жылға дейін өндірілген өнімнің құнын 850 млн юаньға жеткізіп, 1952 жылмен салыстырғанда 35.58%-ға арттыру, оның ішінде өндіріс өнімін 293 млн юаньға өндіріп, 70.35%-ға арттыру, ал ауыл шаруашылығы өнімін 587 млн юаньға жеткізіп, 26.7%-ға арттыру көзделген. Нәтижесінде, аталған межені Шыңжаң үкіметі 3 жылда орындап шықты, ал 1957 жылы 1 млрд 80 млн юаньның өнімін өндіріп, өнім көлемін 1952 жылмен салыстырғанда 58.35%-ға жеткізген [4,168-170] екен.

Алғашқы бесжылдық кезінде аймақтың инфрақұрылымын жақсарту жұмысына үкімет тарапынан көп көңіл бөлінді. Ең алдымен темір жол құрылысы қолға алынып, ертеректе басталған Ланьчжоу-Шыңжаң бағыты бойынша жол құрылысы өз жалғасын тапты. Авто жолдар бойынша бес жыл ішінде 12 бағыттағы жол құрылысы қолға алынған. Осылайша 2150 км мемлекеттік маңызы бар жолдар мен 979 км жергілікті маңызы бар жолдардың құрылысы аяқталған. 1957 жылғы есеп бойынша, Шыңжаңдағы авто жолдардың жалпы ұзындығы 12039 км-ге жеткен, бұл көрсеткіш 1952 жылмен салыстырғанда 5974 км артық. Шыңжаңның солтүстігіндегі Тяньшань тауының бөктеріндегі аймақтар мен оңтүстік аймақтарды жалғап жатқан жолдар ел экономикасын арттыруға қолайлы жағдай жасады. Сондай-ақ, азаматтық авиация тасымалы жолға қойылды. Әуе қатынасы ел астанасы Пекин мен Үрімжі, Ақсу, Хами қалаларын жалғады. Өңірдің артта қалған инфрақұрылымы алғашқы бесжылдық кезінде біршама жақсарды. Аймақтың елдің ішкі өңірлерімен және көрші Кеңес Одағы республикаларымен байланысын дамытты [4,174].

1958 жылы Қытайда «Үлкен секіріс» қозғалысы басталады. Осы жылы күзде, ҚКП Орталық комитеті «Ауыл-қыстақтарда Халық коммунасын құру туралы қарар» қабылдады. Коммунаға мүше болушылар 50-ші жылдардың басында өздеріне бөлініп берілген жер телімдерін, малдарын, бау-бақшасын, өндіріс құрал-жабдықтарын Коммунаның меншігіне тапсыруға міндетті болды. Халықтың қарсылығына қарамастан, коммуналандыру жұмысы қарқынмен жүргізілді. Коммуна мүшелеріне арналған асханалар ашылып, олар ортақ қазаннан тамақтанатын болды. Ежелден кең далада көшіп-қонып еркін жүрген қазақ халқы да коммуна тәртібіне көнуге мәжбүр болды.

Аталған қозғалыстар көп уақыт өтпей-ақ өзінің шикілігін көрсетті, әрі халықтың әлеуметтік-экономикалық жағдайын қатты қиындатып жіберді. Дегенмен, сәтсіздіктерге қарамастан, Қытай Коммунистік партиясы Халық коммунасының жұмысын жалғастырудан бас тартпады. 1961 жылдың наурыз айында ҚКП Орталық комитеті «Ауыл-қыстақ Халық коммунасының Қызмет ережесін» қабылдады. Осы ережеге сәйкес коммуна мүшелері аз мөлшерде жер иеленуге, мал-мүлік, үй құстарын ұстауға мүмкіндік алды. Сондай-ақ, «ережеге» байланысты Халық коммунасы үлкен және кіші өндіріс отрядтары болып қайта құрылды. Ауыл-қыстақтардың барлық тұрғындары міндетті түрде осы отрядтарда еңбек етіп, отрядтың жылдық табысына сәйкес жалақы алатын болады. Бірақ одан халықтың кірісі арта қойған жоқ, керісінше, көптеген еңбекшілер бір жыл жұмыс істеп ұжымға қарыз болып, оны келесі жылдың еңбегімен өтейтін жағдайлар жиі кездесетін.

Ауыл-қыстақтарда құрылған Халық коммунасының өндірістік отрядтары таптық көзқарас бойынша ұйымдастырылды, яғни кедей диқандар мен малсыз шаруалар мал шаруашылығы отрядтарына жіберіліп, бұрынғы дәулетті, орта жағдайдағы шаруалар егін шаруашылығымен айналысатын отрядтарға бөлінді. Осылайша «қанаушы тап өкілдері егіншіліктегі ауыр еңбекті атқаруы тиіс» болды. Қазақтар арасындағы осындай кәсіп алмасу салдарынан екі жақтың да еңбек өнімділігі өте төмен болды. Тәжірибесіздік салдарынан олардың қай-қайсы да табыс таба алмады. ҚКП-ның шаруашылық жүргізудегі әсіре солшыл саясаты халықтың әлеуметтік жағдайын жақсартуға мүмкіншілік бермеді [3, 41].

ҚКП Орталық комитеті 1962 жылы қаңтар айында «Аграрлық саланы қолдауды күшейтіп, зор күшпен ауыл шаруашылығын дамыту» бағдарламасын қабылдайды. Ол бойынша, үкімет ауыл шаруашылығына берілетін несие мөлшерін көбейтіп, ауыл шаруашылығы өнімдерін сатып алу бағасын 27,1%-ға жоғарылату арқылы ауыл-қыстақтардың экономикалық жағдайын біршама жақсартқандай болды. Осыған байланысты қазақтардың да тұрмыс деңгейі 1963 жылдан бастап сәл де болса көтерілді. Бірақ мемлекет көлемінде орын алған бұқаралық саяси қозғалыстар елдің еңсесін көтертпеді, 1963-1965 жылдары бүкіл мемлекет көлемінде «Социалистік тәрбие қозғалысы» жүргізілді. Оған Маоның «Таптық күрес жүргізілсе, барлық іс алға басады» деген

нұсқауы басшылыққа алынады. Нәтижесінде бұл қозғалыс «солшылдық қателіктерге ұрындырды». Сондай-ақ, ол «мәдени революцияны» жүргізуге идеологиялық негіз қалады [3, 42].

Шыңжаңның шекара аудандарындағы әлеуметтік-экономикалық өзгерістер «Шыңжаң өндірістік-құрылыс корпусы» («新疆生产建设兵团») арқылы іске асырылды. Бұл Ұлт-азаттық армиясының жартылай әскери-өндіріс құрылымы Шыңжаң Ұйғыр автономиялық ауданының 1954 жылы құрылды. Бұл құрылымның шекара өңіріндегі саяси қызметі де өте маңызды болды, өйткені корпусстың мойнына аймақтың әлеуметтік-экономикалық жағдайын арттырумен қатар, шекара өңірінің қауіпсіздігін қамтамасыз ету міндеті де жүктелді. Олар Орталық үкіметке және Шыңжаңдағы басқармасына бағынады. Бүгінгі таңда корпус құрамында 14 дивизия, 174 ауыл-қыстақтарда шаруашылық жүргізу бірлестіктері, 4391 өндірістік, құрылыс, транспорт, коммерциялық мекемелер бар, сондай-ақ, ғылыми зерттеу, білім беру, мәдениет, денсаулық сақтау, спорт, қаржы, сақтандыру және заң секілді әлеуметтік салаларда да өз өкілдіктері жұмыс істейді. Корпус құрамында ресми тіркеуде 2 млн-нан аса адам бар.

Шыңжаң өндірістік-құрылыс корпусы өзінің қалыптасып даму барысында бірнеше кезеңдерден өтті. Оған 1949-1954 жылдар аралығындағы негізі қаланған уақытты, 1954-1957 жылдар аралығындағы құрылғаннан кейінгі қызметінің алғашқы кезеңін жатқызуға болады. Одан кейінгі уақытта даму кезеңін, «революция» кезеңін, тың игеру және жаңа дәуір секілді кезеңдерді басынан өткерді. 1949 жылы Шыңжаң азат етілді. 1949 жылдың қазан айынан бастап Ұлт-азаттық армиясының бөлімдері Шыңжаңға еніп, көтеріліс жасаған Гоминьдан әскерлерінен жасақталған 22-і әскери корпус пен Ұлттық жасақтардан қайта құрылған 5-і армиямен бірлесе отырып бүлікшілер мен қарақшыларға қарсы жазалау соғысын жүргізеді. 1952 жылдан бастап Шыңжаң территориясында орналасқан Ұлт-азаттық армиясының әскери бөлімдері өндірістік-құрылыс жұмыстарына жұмылдырыла бастады [5, 02]. 1954 жылдың өзінде-ақ корпус күшімен 34 шаруашылық бірлестігі, 8 мал шаруашылығы фермалары құрылды, егін шаруашылығына пайдаланатын жердің көлемі 77,2 мың гектарға жеткен. Корпустың өндірген егін және мал шаруашылығы өнімдері Шыңжаң территориясында орналасқан әскери бөлімдердің қажеттілігін қамтамасыз етіп отырды. Тіпті сол 50-ші жылдардың ішінде корпусқа қарайтын заманауи өндіріс, тау-кен, сауда мекелерімен қатар, мектептер, ауруханалар және басқа да өндірістік емес мекемелер ашылды.

1954 жылдың қазан айында Орталық үкіметтің тапсырмасы бойынша Ұлт-азаттық армиясының бөлімдері негізінде халық шаруашылығына аса қажетті өндірістік-құрылыс бөлімшелері құрыла бастайды, ендігі жерде, жартылай әскери құрылымдардың міндеттілігіне еңбек пен әскери қызметті қатар алып жүру, шекара маңындағы тың жерлерді игеру, мемлекеттік шекараны қорғау жүктелді. 1956 жылдан бастап корпус ҚХР-дың Орталық үкіметі мен жергілікті Шыңжаң үкіметіне бағынатын болды. Құрылған күннен бастап корпус жергілікті жерлердің әлеуметтік жағдайын жақсартуға, экономикалық өндірісін арттыруға бағытталған жұмыстармен шұғылданып келеді.

XX ғасырдың 50-60 жылдары құрылыс корпусының күшімен Тяньшань тауының солтүстігі мен оңтүстігіндегі Такла-Макан және Күрбан-Түнғұт шөлінде, шекара бойындағы аудандарда суғару жүйелері салынды, тың жерлер игерілді, шөл далада су каналдары, орман белдеулері, авто жолдары салынып, аймақтың экономикасының деңгейін көтеруге үлкен көмек көрсетілді. Корпус өз жұмысын ауыл шаруашылығы өнімдерін өңдейтін өндіріс орындарын салудан бастады, ол біртіндеп жеңіл және тоқыма өндірісіне басымдық беретін көп салалы өндірістік жүйеге айналды. Бүгінгі таңда, көп салалы өндірістік жүйе металлургия, көмір өндірісі, құрылыс материалдары, энергетика, химия және машина жасау өндірістерін қамтиды.

1964 жылдан бастап құрылыс корпусы жергілікті аудандардың даму жоспарын іске асыруына қаржы бөліп, жергілікті халыққа медициналық және басқа да көмек көрсетіп келеді.

Шыңжаңның өндірісін дамыту мақсатында құрылыс корпусы өзі салған өндіріс орындарын, транспорттық, құрылыс, сауда мекемелерін жергілікті үкіметтің басқаруына беріп, Шыңжаңның модернизация үрдісіне өз үлесін қосуда.

Шыңжаң өндіріс-құрылыс корпус мекемелеріне тиесілі аймақтарда 37 ұлттың өкілдері өмір сүреді. Олар хань, ұйғыр, қазақ, дүнген, моңғол сияқты ұлт өкілдерінен тұрады. Олар ислам, буддизм, христиан діндерін ұстанады. Соған қарамастан олар ұлттар бірлігінің үлгісін көрсетіп келеді [6].

ҚХР құрылған алғашқы жылдарынан бастап, шекара аймағына қоныстанған халықтардың білім алу, денсаулық сақтау, мәдени даму істері үрдіс дамып келеді.

1958 жылға дейін қазақтар қоныстанған аудан, ауылдарда мектептер салынып, оқу жасындағы балалардың 90% мектептерге барған. 1961 жылға қарай жоғары және орта арнаулы оқу орындарында оқитын қазақ жастарының саны 1949 жылмен салыстырғанда 55 есе көбейген. Жалпы, қазақ халқының оқу-ағарту ісі 1966 жылға дейін даму динамикасында келіп, тек «мәдени революция» жылдарында (1966-1976 жж.) тоқырауға ұшырап, кейін «реформа және даму дәуірінде» қайта дамыды.

Білім берудің дамуы қытай қазақтарының ақпарат, баспасөз жүйесін де айтарлықтай дамытып, өзіндік ұлттық жүйесін қалыптастырған еді, ХХІ ғасырдан кейін оның даму динамикасы басқа арнауға ауысып, ондағы қазақ тілінің қолданыс аясы тарыла бастағаны байқалады. Әрине, оның өзіндік себептері бар, оларға талдау жасау бұл мақаланың міндеті емес.

Ал жоғарыдағы баяндаулардан, Қытай шекара аудандарының географиялық болмысының әртүрлі немесе күрделі болуына қарамастан, адам өмір сүруге қолайлы екенін көруге болады; Шекара аймақтарға орналасқан ұлттардың көптігі де ерекше құбылыс екенін аңғартады; Қытай шекара аудандарының әлеуметтік-экономикалық дамуы ҚХР құрылғаннан кейін ғана ілгерілей бастағанын анық аңғаруға болады.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Китайская Народная Республика.
https://ru.wikipedia.org/wiki/Китайская_Народная_Республика.
2. *Гле-Қазақ автономиялық облысы*.
massaget.kz/tag/Гле+Қазақ+автономиялық+облысы/
3. *Нәбижан Мұқаметханұлы. ХХ ғасырдағы Қытайдың тарихи үрдісіндегі қазақтардың әлеуметтік дамуы: Оқу құралы. - Алматы: Қазақ университеті, 2006. – 168 бет.*
4. *当代新疆简史编撰员委员会: 当代新疆简史. --北京: 当代中国出版社, 2003. -406页。*
5. *新疆生产建设兵团简史岳廷俊.--乌鲁木齐: 新疆大学出版社, 2007. -327页。*
6. *Синьцзянский производственно-строительный корпус*.
https://ru.wikipedia.org/wiki/Синьцзянский_производственно-строительный_корпус

МАЗМҰНЫ

Айсаева Н.Б. МИНДІК ҚЫТАЙ ЖӘНЕ ОРТАЛЫҚ АЗИЯ МЕМЛЕКЕТТЕРІНІҢ ДИПЛОМАТИЯЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРЫ.....	8
Айсаева Н.Б. ГУМАНИТАРЛЫҚ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ САЛАСЫНДАҒЫ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ДИАЛОГТЫҢ РӨЛІ МЕН ОРНЫ.....	15
Арапов Ж.М. ҚАЗАҚ ЭТНОСЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫНДАҒЫ ЖАЛАЙЫР ТАЙПАСЫНЫҢ ОРНЫ.....	19
Атығаев Н.Ә. ШЕТЕЛДІК БИЛЕУШІЛЕР САРАЙЛАРЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ӘЙЕЛДЕРІ (XV–XVII ғғ.).....	25
Аубакирова Ж.С. ҚАЗАҚСТАННЫҢ ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ ҮРДІСТЕРІ: ТУУ МЕН ӨЛІМНІҢ ӨҢІРЛІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	38
Ахметжанова А.Т., Сарыбаев М.С. ҚАЗАҚСТАН ТӘУЕЛСІЗДІГІ КЕЗЕҢІНДЕ АХМЕТ БАЙТҮРСЫНОВ ПЕН ОНЫҢ ПІКІРЛЕСТЕРІНІҢ МҰРАСЫН ЗЕРТТЕУ.....	46
Әбжанов Х. ДЕМОКРАТИЯ ЖӘНЕ «МӘҢГІЛІК ЕЛДІҢ» КОНСТИТУЦИЯЛЫҚ МҰРАТЫ.....	54
Байдалы Р.Ж., Бекмағамбетова М.Ж. АЙДАРХАН ТҮРЛЫБАЕВ - АЛАШ ҚОЗҒАЛЫСЫНЫҢ САЯСИ КӨШБАСШЫСЫ.....	58
Бегалиева А.К., Амирханов М.Б., Ахметжанов Д.Г. КЕҢЕС ОДАҒЫНЫҢ XX ғ. 20-ШЫ ЖЫЛДАРЫНДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ САЯСАТЫ.....	67
Боташ С. XVII-XVIII ҒАСЫРЛАРДАҒЫ ҚАЗАҚСТАН МЕН РЕСЕЙДІҢ САУДА БАЙЛАНЫСТАРЫНЫҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	72
Еркенова Ә.Қ. ҚАЗАҚСТАНДА МҰРАҒАТ ІСІН БАСҚАРУ.....	81
Ибрагимова М.Н., Тастемирова Г.А. АБД АР-РАЗЗАК САМАРКАНДИДІҢ «МАТЛА ' АС-СА ' ДАЙН ВА МАДЖМА 'АЛ-БАХРАЙНЫ» ШЫҒАРМАСЫ – ОРТАҒАСЫРЛЫҚ ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫНЫҢ ДЕРЕК КӨЗІ.....	87
Исаев М.С. ҚОЖА АХМЕТ ЯСАУИ ІЛІМІ НЕГІЗІНДЕ КӨНЕ ТҮРКІЛІК ДҮНИЕТАНЫМДАҒЫ «БИЛІКТІҢ КИЕЛІЛІГІ» ҰҒЫМЫНЫҢ ИСЛАМДЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРМЕН ОРНЫҒУЫ.....	93
Искакова Ғ.З., Байдаулетова М.Д., Өскенбай М. ТҮРКІ ҚАҒАНАТТАРЫНЫҢ ЭТНО-ТАРИХИ ГЕОГРАФИЯСЫ (VI ҒАСЫРДЫҢ ОРТАСЫ – X ҒАСЫР) БОЙЫНША НЕГІЗГІ ДЕРЕКТЕР.....	98
Керімбаев Е.Ә. ҚЫТАЙДЫҢ ӘЛЕМГЕ МӘДЕНИ БЫҚПАЛДАСТЫҚ САЯСАТЫ.....	105
Қозғамбаева Г.Б. ҰЛЫ ГЕОЛОГ, ҒАЛЫМ – ҚАНЫШ ИМАНТАЙҰЛЫ СӘТБАЕВ.....	111
Қозғамбаева Г.Б. ҚАЗАҚТАН ШЫҚҚАН ТҰҢҒЫШ ЕЛШІ - Н.ТӨРЕҚҰЛОВТЫҢ ҚОҒАМДЫҚ ҚЫЗМЕТІ МЕН ӨМІРІ.....	116
Қозғамбаева Г.Б. ҚАЗАҚСТАН МЕН РЕСЕЙДІҢ МӘДЕНИЕТ, ҒЫЛЫМ МЕН БІЛІМ САЛАСЫНДАҒЫ БАЙЛАНЫСТАРЫ.....	122
Қозыбақова Ф.А. ҚАЗАҚСТАНДА АСТЫҚ ДАЙЫНДАУ НАУҚАНЫ: ҚАЗАҚ ШАРУАЛАРЫН ҚУҒЫНДАУ.....	128

Мадиев Д.А. ҚХР-ДЫҢ СОЛТУСТІК-БАТЫС ШЕКАРА ӨңІРІНІҢ ГЕОГРАФИЯЛЫҚ, ЭТНИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІНЕ ТАЛДАУ.....	136
Майданали З. ЗАМАНАУИ ТАРИХ ҒЫЛЫМЫНДАҒЫ «КӨШПЕЛІ ИМПЕРИЯ» ТҰЖЫРЫМДАМАСЫ.....	143
Мейрманова Г.А., Сериков М.С. ОРБҰЛАҚ ШАЙҚАСЫНЫҢ ТАРИХЫ МЕН ҚАЗІРГІ КЕЗДЕГІ ЖАҢА КӨЗҚАРАС.....	148
Мұқаметханұлы Н., Қауымбек Қ. ҚР МЕН ҚХР АРАСЫНДАҒЫ МӘДЕНИ ҚАРЫМ - ҚАТЫНАСТАРДЫҢ ДАМУЫ.....	154
Мұқаметханұлы Н., Ербосынов Т.А. ШҰЫ-НЫҢ БОЛАШАҚ КӨПЖАҚТЫ ДИПЛОМАТИЯСЫНЫҢ КЕЛЕШЕГІ.....	162
Несіпбаева Ж.Ж. ҚАЗАҚСТАННЫҢ СТРАТЕГИЯЛЫҚ ДАМУЫ ЖӘНЕ ЖАСТАР: ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ МЕН ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ.....	169
Нургазаева А.Б. ЖОҒАРҒЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДАҒЫ ТӘРБИЕ ЖҰМЫСЫНЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ.....	175
Рвайдарова Г.О. 1928-1929 ЖЫЛДАРДАҒЫ ІРІ ҚАЗАҚ БАЙЛАРЫН ТӨРКІЛЕУ МӘСЕЛЕСІНЕ ЖАҢА КӨЗҚАРАС....	179
Садықова А.М. РЕСЕЙ КОММУНИСТІК (БОЛЬШЕВИКТІК) ПАРТИЯСЫНЫҢ ОРТАЛЫҚ КОМИТЕТІ ҚАРАМАҒЫНДАҒЫ ДІНМЕН КҮРЕС ЖӨНІНДЕГІ КОМИССИЯСЫ ЖӘНЕ МҰСЫЛМАН МӘСЕЛЕСІ.....	185
Сандықбаева Ө.Д., Мұсағұлова А.Б. ИДЕОЛОГИЯЛЫҚ ЦЕНЗУРАНЫҢ 1950-60 ЖЖ. ҒЫЛЫМ МЕН МӘДЕНИЕТКЕ, ӘДЕБИЕТКЕ ТИГІЗГЕН ӘСЕРІ.....	190
Сандықбаева Ө.Д., Мұсағұлова А.Б. ЖАСТАР САЯСАТЫ ҰҒЫМЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ ЖӘНЕ РУХАНИ ФАКТОРЛАРЫ.....	202
Сериккалиева А.Е., Амирбек А.А. ҚЫТАЙДЫҢ ШАНХАЙ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚ ҰЙЫМЫН КЕҢЕЙТУ ТУРАЛЫ КӨЗҚАРАСЫ.....	211
Тасилова Н., Сайынова Б. «ҚЫРҒЫЗДАРДЫҢ (ҚАЗАҚТАРДЫҢ) ЖЕР ПАЙДАЛАНУ МАТЕРИАЛДАРЫ...» - ҚАЗАҚ ҚОҒАМЫ ТАРИХЫНЫҢ ДЕРЕК КӨЗІ РЕТІНДЕ (XIX – XX ҒҒ. БАСЫ.).....	216
Уалтаева А.С. ТМД МЕМЛЕКЕТТЕРІНДЕГІ ҚАЗАҚ ДИАСПОРАСЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУ НЕГІЗДЕР.....	221
Уалтаева А.С. ҚАЗАҚТАРДЫҢ ҮШІНШІ ДҮНИЕЖҮЗІЛІК ҚҰРЫЛТАЙЫ.....	227
Уалтаева А.С. ҚАЗАҚСТАРДЫҢ БІРІНШІ ДҮНИЕЖҮЗІЛІК ҚҰРЫЛТАЙЫ: ТАРИХЫ МЕН ЖАЛҒАСУЫ.....	232

СОДЕРЖАНИЕ

Айсаева Н.Б. ДИПЛОМАТИЧЕСКИЕ СВЯЗИ МИНСКОГО КИТАЯ С ГОСУДАРСТВАМИ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ.....	8
Айсаева Н.Б. РОЛЬ И МЕСТО МЕЖКУЛЬТУРНОГО ДИАЛОГА В СФЕРЕ ГУМАНИТАРНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА.....	15
Арапов Ж.М. МЕСТО ПЛЕМЕНИ ЖАЛАИР В ФОРМИРОВАНИИ КАЗАХСКОГО ЭТНОСА.....	19
Атыгаев Н.А. КАЗАХСКИЕ ЖЕНЩИНЫ ПРИ ДВОРАХ ИНОСТРАННЫХ ПРАВИТЕЛЕЙ (XV–XVII ВВ.).....	25
Аубакирова Ж.С. ДЕМОГРАФИЧЕСКИЕ ТЕНДЕНЦИИ КАЗАХСТАНА: РЕГИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ РОЖДАЕМОСТИ И СМЕРТНОСТИ.....	38
Ахметжанова А.Т., Сарыбаев М.С. ИЗУЧЕНИЕ НАСЛЕДИЯ АХМЕТА БАЙТУРСЫНОВА И ЕГО ЕДИНОМЫШЛЕННИКОВ В ПЕРИОД НЕЗАВИСИМОСТИ КАЗАХСТАНА.....	46
Абжанов Х. ДЕМОКРАТИЯ И КОНСТИТУЦИОННАЯ ЦЕЛЬ «МӘНГІЛІК ЕЛ».....	54
Байдалы Р.Ж., Бекмагамбетова М.Ж. АЙДАРХАН ТУРЛЫБАЕВ – ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЛИДЕР АЛАШСКОГО ДВИЖЕНИЯ.....	58
Бегалиева А.К., Амирханов М.Б., Ахметжанов Д.Г. СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА СССР В 20-Х ГОДАХ XX ВЕКА.....	67
Боташ С. ПРОБЛЕМЫ ТОРГОВЫХ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ КАЗАХСТАНОМ И РОССИЕЙ В XVII-XVIII ВВ.....	72
Еркенова А.К. УПРАВЛЕНИЕ АРХИВНЫМ ДЕЛОМ В КАЗАХСТАНЕ.....	81
Ибрагимова М.Н., Тастемирова Г.А. СОЧИНЕНИЕ АБД АР-РАЗЗАК САМАРКАНДИ «МАТЛА ' АС-СА ' ДАЙН ВА МАДЖМА 'АЛ-БАХРАЙН».....	87
Исаев М.С. ЗАКРЕПЛЕНИЕ ПОНЯТИЯ «СВЯТОСТЬ ВЛАСТИ» В ДРЕВНЕТЮРКСКОМ МИРОВОЗЗРЕНИИ ИСЛАМСКИМИ ЦЕННОСТЯМИ НА ОСНОВЕ УЧЕНИЯ ХОДЖИ АХМЕДА ЯСАВИ.....	93
Искакова Г.З., Байдаулетова М.Д., Ускенбай М. ОСНОВНЫЕ ДАННЫЕ ПО ЭТНОИСТОРИЧЕСКОЙ ГЕОГРАФИИ ТЮРКСКИХ КАГАНАТОВ (СЕРЕДИНА VI - X ВВ.).....	98
Керимбаев Е.А. ПОЛИТИКА КИТАЯ ПО ИНТЕГРИРОВАНИЮ В МИРОВОЕ КУЛЬТУРНОЕ ПРОСТРАНСТВО.....	105
Козгамбаева Г.Б. ВЫДАЮЩИЙСЯ ГЕОЛОГ И УЧЕНЫЙ КАНЬШ ИМАНТАЙУЛЫ САТБАЕВ.....	111
Козгамбаева Г.Б. ОБЩЕСТВЕННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ И ЖИЗНЬ ПЕРВОГО КАЗАХСТАНСКОГО ПОСЛА - Н. ТОРЕКУЛОВА.....	116
Козгамбаева Г.Б. КАЗАХСТАНСКО-РОССИЙСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО В СФЕРЕ КУЛЬТУРЫ.....	122
Козыбакова Ф.А. КАМПАНИЯ ПО ЗАГОТОВКЕ КОРМОВ В КАЗАХСТАНЕ: РЕПРЕССИЯ КАЗАХСКИХ КРЕСТЬЯН.....	128

Мадиев Д.А. АНАЛИЗ ГЕОГРАФИЧЕСКИХ, ЭТНИЧЕСКИХ И СОЦИАЛЬНЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ СЕВЕРО-ЗАПАДНОГО ПРИГРАНИЧНОГО РАЙОНА КНР.....	136
Майданали З. КОНЦЕПТ «КОЧЕВАЯ ИМПЕРИЯ» В СОВРЕМЕННОЙ ИСТОРИИ.....	143
Мейрманова Г.А., Сериков М.С. ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННОЕ ЗНАЧЕНИЕ ОРБУЛАКСКОЙ БИТВЫ.....	148
Мукаметхакнулы Н., Кауымбек К. РАЗВИТИЕ КУЛЬТУРНЫХ ВЗАИМОТНОШЕНИИ РК И КНР.....	154
Мукаметхакнулы Н., Ербосынов Т.А. ПЕРСПЕКТИВЫ БУДУЩЕЙ МНОГОСТОРОННЕЙ ДИПЛОМАТИИ ШОС.....	162
Несипбаева Ж.Ж. СТРАТЕГИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ КАЗАХСТАНА И МОЛОДЕЖЬ: СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ОБРАЗОВАНИЯ.....	169
Нургазаева А.Б. ЗНАЧЕНИЕ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ.....	175
Рвайдарова Г.О. СОВРЕМЕННЫЕ ВЗГЛЯДЫ НА ПРОБЛЕМЫ КОНФИСКАЦИИ ИМУЩЕСТВА КРУПНЫХ БАЕВ В 1928-1929 ГОДАХ.....	179
Садыкова А.М. КОМИССИЯ ПО БОРЬБЕ С РЕЛИГИЕЙ ПРИ ЦК КОММУНИСТИЧЕСКОЙ (БОЛЬШЕВИСТСКОЙ) ПАРТИИ РОССИИ И МУСУЛЬМАНСКИЙ ВОПРОС.....	185
Сандыкбаева У.Д., Мусагулова А.Б. ВЛИЯНИЕ ИДЕОЛОГИЧЕСКОЙ ЦЕНЗУРЫ 50-60-х гг. НА НАУКУ, КУЛЬТУРУ И ЛИТЕРАТУРУ.....	190
Сандыкбаева У.Д., Мусагулова А.Б. СТАНОВЛЕНИЕ ПОНЯТИЙ И ДУХОВНОГО ФАКТОРА ПОЛИТИКИ МОЛОДЕЖИ.....	202
Сериккалиева А.Е., Амирбек А.А. КИТАЙСКОЕ ВИДЕНИЕ РАСШИРЕНИЯ ШАНХАЙСКОЙ ОРГАНИЗАЦИИ СОТРУДНИЧЕСТВА.....	211
Тасилова Н., Сайынова Б. «МКЗ» КАК ИСТОЧНИКА ПО ИСТОРИИ КАЗАХСКОГО ОБЩЕСТВА (XIX – НАЧАЛА XX ВВ.).....	216
Уалтаева А.С. ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ КАЗАХСКОЙ ДИАСПОРЫ В СТРАНАХ СНГ.....	221
Уалтаева А.С. ТРЕТИЙ ВСЕМИРНЫЙ КУРУЛТАЙ КАЗАХОВ.....	227
Уалтаева А.С. ПЕРВЫЙ ВСЕМИРНЫЙ КУРУЛТАЙ КАЗАХОВ: ИСТОРИЯ И ПРОДОЛЖЕНИЕ.....	232

CONTENTS

Aisayeva N.B. DIPLOMATIC RELATIONS OF MING CHINA WITH CENTRAL ASIAN STATES.....	8
Aisayeva N.B. THE ROLE AND PLACE OF INTERCULTURAL DIALOGUE IN THE FIELD OF HUMANITARIAN COOPERATION.....	15
Arapov Zh.M. PLACE OF THE ZHALAIR TRIBE IN THE FORMATION OF THE KAZAKH ETHNOS.....	19
Atygayev N.A. KAZAKH WOMEN AT THE COURTS OF FOREIGN RULERS (XV-XVII CENTURY).....	25
Aubakirova Zh.S. DEMOGRAPHIC TRENDS IN KAZAKHSTAN: REGIONAL PECULIARITIES OF FERTILITY AND MORTALITY.....	38
Ahmetzhanova A.T., Sarybayev M.S. THE STUDY OF HERITAGE AHMET BAITURSYNOV AND HIS ADHERENTS IN THE PERIOD OF INDEPENDENCE OF KAZAKHSTAN.....	46
Abzhanov Kh. DEMOCRACY AND THE CONSTITUTIONAL PURPOSE OF THE 'MANGILIK EL'.....	54
Baidaly R.Zh., Bekmagambetova M.Zh. AIDARKHAN TURLYBAYEV IS A POLITICAL LEADER OF THE ALASH MOVEMENT.....	58
Begalieva A.K., Amirkhanov M.B., Akhmetzhanov D.G. SOCIO-ECONOMIC POLICY OF THE USSR IN THE 20S OF THE TWENTIETH CENTURY.....	67
Botash S. THE PROBLEMS OF TRADE RELATIONS BETWEEN KAZAKHSTAN AND RUSSIA IN THE XVII-XVIII CENTURIES.....	72
Erkenova A.K. MANAGEMENT OF ARCHIVAL BUSINESS IN KAZAKHSTAN.....	81
Ibragimova M.N., Tastemirova G.A. THE COMPOSITION ABD AR-RAZZAK SAMARKANDI "MATLA 'EXPERT-SA' DINE BA MAJMA 'IS SCARLET-BAKHRAYN".....	87
Isaev M.S. ESTABLISHMENT OF THE CONCEPT OF "HOLINESS OF POWER" IN THE ANCIENT TURKIC WORLDVIEW WITH ISLAMIC VALUES BASED ON THE TEACHINGS OF KHOJA AHMED YASAWI.....	93
Iskakova G.Z., Bidauletova M.D., Uskenbay M. BASIC DATA ON THE ETHNO-HISTORICAL GEOGRAPHY OF THE TURKIC KAGANATES (MID VI-X CENTURIES).....	98
Kerimbev Y.A. CHINA'S POLICY OF INTEGRATION INTO THE GLOBAL CULTURAL SPACE.....	105
Kozgambaeva G.B. OUSTANDING GEOLOG VERSUS SCIENTIST KANYSH IMANTAEVICH SATBAYEV.....	111
Kozgambaeva G.B. PUBLIC ACTIVITY AND LIFE OF THE FIRST KAZAKH AMBASSADOR - N. TUREKULOV.....	116
Kozgambaeva G.B. KAZAKHSTAN-RUSSIAN COLLABORATION IN THE FIELD OF CULTURE.....	122
Kozybakova F.A. CAMPAIGN ON THE PURVEYANCE OF FORAGE IN KAZAKHSTAN: REPRESSION OF KAZAKH PEASANTS.....	128

Madiev D.A. ANALYSIS OF GEOGRAPHICAL, ETHNIC AND SOCIAL FEATURES OF NORTH-WEST BORDER REGION OF CHINA.....	136
Maydanali Z. THE CONCEPT OF "NOMADIC EMPIRE" IN MODERN HISTORY.....	143
Meirmanova G.A., Serikov M.S. HISTORY AND MODERN SIGNIFICANCE OF THE BATTLE OF ORBULAK.....	148
Mukamethanuly N., Kaumbek K. THE DEVELOPMENT OF CULTURAL RELATIONSHIP BETWEEN KAZAKHSTAN AND PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA.....	154
Mukamethanuly N., Yerbossinov T.A. PROSPECTS OF NEW MULTILITERAL DIPLOMACY OF THE SCO.....	162
Nesipbaeva Zh.Zh. STRATEGIC DEVELOPMENT OF KAZAKHSTAN AND YOUNG PEOPLE : MODERN TENDENCIES AND PROSPECTS OF EDUCATION.....	169
Nurtazaeva A.B. THE VALUE OF EDUCATIONAL WORK IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS.....	175
Rvaydarova G.O. THE NEW VIEW PROBLEMS OF PROPEVTY CONFISCATION OF BAYS IN 1928-1929 YEARS.....	179
Sadykova A.M. COMMISSION ON THE FIGHT AGAINST RELIGION AND THE MUSLIM QUESTION UNDER THE CENTRAL COMMITTEE OF THE COMMUNIST (BOLSHEVIK) PARTY OF RUSSIA.....	185
Sandykbaeva U.D., Mussagulova A.B. THE INFLUENCE OF IDEOLOGICAL CENSORSHIP OF 50-60IES ON SCIENCE, CULTURE AND LITERATURE.....	190
Sandykbaeva U.D., Mussagulova A.B. FORMATION OF CONCEPTS AND SPIRITUAL FACTOR OF THE YOUTH POLICY.....	202
Serikkaliyeva A.E., Aidarbek A.A. CHINESE VIEW ON THE EXPANSION OF THE SHANGHAI COOPERATION ORGANIZATION.....	211
Tasylova N., Saynova B. "MKZ" AS SOURCE ON HISTORY OF THE KAZAKH SOCIETY (THE END OF XIX– THE BEGINNING OF THE XX CENTURIES).....	216
Ualtayeva A.S. FEATURES OF THE KAZAKH DIASPORA FORMATION IN THE CIS COUNTRIES.....	221
Ualtayeva A.S. THE THIRD WORLD KURULTAI OF KAZAKHS.....	227
Ualtayeva A.S. THE FIRST WORLD KURULTAI OF KAZAKHS: HISTORY AND CONTINUATION.....	232

EDU.E-HISTORY.KZ

электрондық ғылыми журналы
2017. 1(9)

Бас редактор: Қабылдинов З.Е.

Компьютерде беттеген: Зикирбаева В.С.

Жарияланған күні: 15.03.2017.

Пішімі 70x100/16. Баспа табағы 26,6.

Құрылтайшысы және баспагері:

Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі Ғылым комитеті

Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты ШЖҚ РМК

Редакция мен баспаның мекен-жайы:

050010, Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй

ҚР ҒЖБМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты ШЖҚ РМК

Тел.: +7 (727) 261-67-19, +7 (727) 272-47-59

E-mail: edu.history@bk.ru.

Журнал сайты: <https://edu.e-history.kz>

Ш.Ш. Уәлиханов ат. ТжЭИ басылған:

050010 Қазақстан Республикасы, Алматы қ., Шевченко көш., 28-үй